

Xəzangül MƏMMƏDOVA

AMEA Folklor İnstitutu

“Mərasim folkloru” şöbəsinin elmi işçisi

e-mail: xezengul-memmedova@rambler.ru

NIŞAN VƏ YA “BƏLGƏ” MƏRASİMİ

Khazangul MEMMEDOVA

THE CEREMONY OF “ENGAGEMENT” OR “BELGE”

Summary

The investigation of the traditions, including the engagement, betrothal and other ceremonies has always been one of the actual problems of Azerbaijan folklore-study. Being the valuable national-spiritual values these folklore genres reflect the different branches of folk life and daily life, at the same time they are the ancient folklore genre.

In the article it is said about the ceremony of engagement, its history and forms which take the important place among the traditions and custom. It is noted that these folklore examples are connected with the ancient mythical opinions of the nation.

Key words: traditions, engagement, wedding, “belge”, engagement-ring, veil, shawl

Хезангюл МАМЕДОВА

ОБРЯД ОБРУЧЕНИЯ ИЛИ “БЯЛЬГЯ”

Резюме

Исследование и изучение традиций, свадеб, а также сватовства, обручения и других обрядов является одной из актуальных проблем Азербайджанской фольклористики. Будучи национально-нравственными ценностями, они представляют собой один из древних жанров фольклора, отражающих разные периоды и сферы жизни и быта народа.

В настоящей статье дается широкая информация о занимающих важное место в традициях и ритуалах обряде обручения, дате его образования и формах. Отмечается, что эти фольклорные образцы тесно связаны с древними мифическими взглядами народа.

Ключевые слова: традиции, обручение, свадьба, “бяльгя”, обручальное кольцо, головной платок, платок.

Məsələnin qoyuluşu: Azərbaycan xalqının zəngin adət-ənənələri, mərasimləri diqqətlə araşdırılmalı, onların hər biri ətraflı şəkildə təhlil və tədqiq ediləməlidir. Xalq adət-ənənələrini və mərasimlərini müxtəlif aspektlərdən tədqiqata cəlb etmək Azərbaycan folklorşünaslığının təxirəsalınmaz məsələlərindəndir.

İşin məqsədi: Xalq adət-ənənələrinin və mərasimlərinin, eləcə də Nişan (Bəlgə) mərasiminin elmi əsaslarının folklorlarda təcəssüm spesifikasını müəyyənənləşdirmək və bu sahədə araşdırma aparmaq.

Azərbaycan şifahi ədəbiyyatı nümunələri, o cümlədən adət-ənənələr, toy, eləcə də elçilik, nişan və mərasimlər əsrlərdən bəri nəsil-dən-nəslə keçərək bu günümüze qədər gəlib çatmışdır. Bu folklor nümunələri bir çox hallarda ictimai həyatın, ailə-məişətin, cəmiyyətin həyatı ilə əlaqədar olaraq müxtəlif dəyişikliklərə uğrasa da, xalqın qədim əsatiri-mifik görüşləri ilə sıx şəkildə bağlı olmuşdur. Folklor nümunələri yarandığı dövrün hadisələri ilə səsleşir. Çünki onlar hər bir xalqın milli soy-kökünü, adət-ənənələrini və milli varlığını səciyyələndirən

əsas faktor kimi xalqın həyat və məişətini, duyğu və düşüncələrini özündə əks etdirir. Bu isə keçmişlə bu gün arasında mənəvi körpü deməkdir.

Məlum səbəblərdən uzun illər adət-ənənələrimizə, milli-mənəvi dəyərlərimizə qarşı etinasızlıq yaranmış, onların bəziləri tamamilə unudulmuş, bəziləri isə unudulmaq üzrədir. Ancaq hər bir xalqın mövcudluğunu, onun milli varlığını, milli-mədəni köklərini, tarixini müəyyənləşdirən, gələcəyini işıqlandıran onun folkloru, milli-mənəvi dəyərləri, o cümlədən mərasimləri, adət-ənənələridir. Xalqın toyla bağlı belə mərasimlərdən biri də nişan (bəlgə) mərasimidir.

Elçilik mərasimindən, qızın “hə”sini aldıqdan bir müddət sonra hər iki tərəfin – həm oğlan evinin, həm də qız evinin qarşılıqlı şəkildə təyin etdiyi vaxtda oğlan evindən qız evinə nişan aparılır. Buna nişan və ya “bəlgə” deyilirdi. Bu məclisdə iyirmi beş, otuz nəfərə yaxın adam iştirak edir. Burada ən çox qızın rəfiqələri, tay-tuşları olur. Onlar bəzədilmiş stolun arxasında – qızın dövrəsində əyləşirlər. Oğlan evi gəlir, özləriylə bir nişan üzüyü, bir yaylıq və şirniyyat gətirirlər. Məclis başlanmamış ya oğlanın qardaşı, özü və ya atası üzüyü qızın barmağına taxır. O, yaylığı qızınçiyinə salır və bir şirni götürüb qıza dişlədir, yarısını isə götürüb oğlana gətirirlər. Sonra hamı ağzını şirin eyləyir: gətirilənlərdən, evdə olanlardan yeyib-içib şənlenirlər. Oğlan evi gedəndən sonra qızların məclisi başlanır. Təzə gəlin bir-bir sağ əlini subay qızların başına qoyur. Sonra durub yerini qızlara verir. Nişanlı qız üzüyünü birinci kimə versə ki, taxsın barmağına, onda deyirlər ki, indi növbə onundur, o nişanlanacaq. Sonra qızlar evə gedəndə özləri ilə şirniyyat aparırlar. Gecə yatanda isə iki eyni cür nişan şirnisindən yastığın altına qoyurlar. Deyirlər ki, onda gedəcəyi oğlanı yuxuda görürlər.

Nişan mərasimində – “bəlgə”də qız üçün gətirilən ən vacib əşya üzük, baş örtüyü – əsasən, naxışlı qırmızı yaylıq və şirniyyat şeyləri olardı. Bu, nişan mərasiminin ən önəmli atributlarından biridir. Üzüyün rəmzi mənası əbədidir, baş örtüyü isə qızın başının məhz nişanlandığı adama bağlandığına işarədir. Hələ qədim zamanlardan üzük əbədi sevgi rəmzi olmuşdur. Ona görə ki, üzük qapalı dairə formasındadır, bu da əbədi sabitliyi ifadə edir (1, 46).

Nişan mərasimində əvvəllər istifadə olunmuş üzüyü nişan üzüyü kimi istifadə etmək yaxşı qarşılanmır. Yalnız irsi olaraq verilən üzük istisna sayılır. Kiçik nişan mərasimində – nişantaxdı zamanı oğlan evindən gətirilib əvə veriləcək qızın sol əlinin adsız barmağına nişan üzüyü taxılır.

Nişan və ya “bəlgə” mərasimində qız üçün üzük, baş örtüyü və şirniyyat şeylərindən başqa, lazım olan paltarlar, kosmetika (gözəllik) vasitələri, ziynət əşyaları, eləcə də şirniyyat və meyvə xonçaları gətirirlər. Şirniyyat xonçalarına paxlava, şəkərbura, ən yaxşı şokaladlar və konfetlər qoyulur. Şirniyyatın rəmzi mənası münasibətlərin şirin olması istəyidir. Nişanda qız üçün təkcə ayaqqabı gətirilmirdi. Deyirdilər ki, ayaqqabı darlıqdır. Onu da sonra alırdılar. Ayaqqabını ara günlərdə qayınana gəlinin yanına gələndə gətirirdi. Bunlardan əlavə, oğlan evi tərəfindən nişana gələn hər kəs öz imkanına görə qıza və onun yaxın qohumlarına xonçada müxtəlif hədiyyələr təqdim edirdi. Beləliklə, bundan sonra qız nişanlı hesab edilir və başqa bir ailənin onun adını tutmağa ixtiyarı olurdu. Nişan mərasiminə qədər qıza başqaları tərəfindən elçi gəlməsi mümkün sayılırdı.

Lakin nişan qoyulduqdan sonra qız artıq başqasına aid olduğu üçün onun adını çəkmək adətə görə düzgün sayılmırdı. Nişanlanmış qızın ailə və cəmiyyətdə statusu dəyişirdi. Belə ki, nişanlı qız ölçülü-biçili davranış nümayiş etdirər, oğlan tərəfin adamlarından gizlənər, onlardan utanıb çəkinərdi.

Nişan və ya “bəlgə”dən sonra da oğlanla qızın görüşməsi qadağan idi. Qız nişanlı qaldığı müddətdə ona bayramlarda pay aparılırdı. Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, əsrlərdən bəri icra olunan bir adətdir ki, nişanlı qıza Qurban bayramı zamanı qoyun alınır və qız evinə göndərilirdi. Bu adət indi də davam edir. Elçilikdən sonra razılıq əldə olunsada, lakin hələ barmağına üzük taxılmayan qıza bayramlıq apar-mazdılar. Bayramlıq payını yalnız nişanlanmış qıza aparardılar. Yeni çıxan meyvələrdən məhz nişanlı qıza “nübarlıq” göndərilirdi. Hətta Naxçıvanda payızın sonçillə gecəsi nişanlı qıza “çillə payı” aparılırdı. Burada müxtəlif meyvələr, hədiyyə, şirniyyat ilə bərabər çillənin rəmzi hesab olunan qarpız da göndərilirdi (2, 59).

Nişan Novruz bayramı ərəfəsində olarsa, o zaman qız evinə, gəlin üçün aparılan bayram xonçasına şirniyyat şeyləri ilə yanaşı, xüsusi bəzədilmiş səməni də aparılır. Lakin bölgələr üzrə fərqlər mövcud idi. Belə ki, Lənkəran-Astara bölgəsində gəlin üçün aparılan xonçaya düyü ilə bərabər, quş əti, balıq da qoyardılar. Balığın ağzına hil qoyardılar, indi isə gəlin üçün üzük qoyurlar. Bayramlarda nişanlı qıza pay aparılması ənənəsinin Təbrizdə keçmiş zamanlarda mövcudluğu maraqlıdır. Oğlan evi bayram zamanı “nəsb çörəyi” adlanan südlü çörək və kökə bişirib qız evinə yola salardılar (3, 16).

Qubada keçirilən nişan şənliklərində milli şirniyyat içərisində bükmə və paxlava mühüm yer tutur. Şəkidə isə məşhur yerli şirniyyat olan Şəki halvası xonçaya qoyulardı. Qız evinin həyətinə daxil olanda nişan gətirən qadınlardan talecə yarımışı, ən uğurlusu deyərdi:

Xonçaya düzdük noğulu, badamı,
Mübarək olsun gəlininin qədəmi... (4, 257)

Nişandan – “bəlgə”dən sonra mütəlif vaxtlarda və bayramlarda qıza əlavə olaraq nə lazımdırsa, alıb gətirirlər. Buna oğlan tərəf əvvəldən hazırlanmış olurdu. Qıza nişanda alınan paltarlar adətən qırmızı rəngdə olur. Qara rəngdə heç nə alınmır. Nişan mərasimində bütün xərci çox vaxt oğlan evi çəkir. Oğlan evi ət, yağ, düyü, müxtəlif növ içkilər – bir sözlə, soğandan başqa hər şey alıb nişandan bir-iki gün əvvəldən qız evinə göndərilirdi. Soğan acılıq hesab edildiyi üçün qız evinə soğan göndərilirdi.

Oğlan evi nişanı, qırmızı lentlə bəzədilmiş xonçalarda və çamadanlarda gətirirlər. Hamı yeyib-içib, şənənəndən sonra süfrə yığışır. Qızı yuxarı başda oturdurlar. Qabağına güzgü qoyurlar, şam yandırır. Yemək süfrəsindən sonra, ortaya oğlan evindən gətirilmiş tort gətirilir. Sonra nişanlı qızın qabağına güzgü qoyurlar və şam yandırır. Xonçaları dövrəsinə düzür. Bundan sonra oğlanın bacısı başlayır gətirilən şeyləri nümayiş etdirməyə. Oturanlar da bir ağızdan “mübarəkdir” söyləyirlər. Adətən, nişanlı qıza oğlan evi ayrıca xonça hazırlayır. Buna “xonça tutmaq” deyirlər. Xüsusən, nişan mərasimi zamanı tutulan xonçaya qoyulan soğat içərisində şirniyyat, xuşgəvər, zinət əşyaları və başqa şeylər sinilərə qoyulur və qırmızı rəngli ipək parça ilə bağlanırdı.

XX əsrin 40-cı illərinə qədər Quba kəndlərində mövcud olan adətə görə “nişanlanmış qızı ailəsinin və xüsusilə dayısının razılığı ilə üzünə ağ və ya qırmızı kələyağı salıb növbəti bir toyda oynadırdılar. Oğlanın toyda iştirak edən qohumları qıza şabaş verir, pulu onun kələyağısının uclarına bağlayır və əllərini doldururdular. Mövcud adətə görə, qızın əllərinə yığılan pullar xanəndələrə, kələyağısının uclarına bağlananlar isə özünə çatırdı. El adətinə əsasən, həmin pullar qızın cehzinə xərclənirdi” (5, 69).

Nişanlı qızlar cehzlərinin hazırlanmasında bilavasitə özləri də iştirak edərdilər. Uzun əsrlər boyu qadınlar məişətdə digər işlərlə yanaşı, xalça toxumaqla və tikmə sənəti ilə məşğul olurdular. Bir sənət kimi toxuculuğu qadınlar qızlarına da öyrədirdilər. Ona görə də ailə daxilində qızlar öz cehzlərini müəyyən vaxta qədər hazırlamış olurdular. Xüsusən, nişan qoyulduqdan sonra cehzdə əskik nə varsa, onları tamamlamaq lazım gəlirdi. Qədim zamanlarda pərdə, süfrə, yataq dəsti, kisə, müxtəlif tikmələr və evə lazım olan digər ləvazimatlar əl ilə tikilirdi. Hətta nişanlı qızın hazırlıq işlərində özü ilə bərabər yaxın qohumlar və rəfiqələri canla-başla iştirak edərdilər.

Gəlinə verilən cehiz içərisində ən mühümü çiraq, sandıq, yorğan, döşək, bəliş və olurdu. Qalan şeylər ailənin maddi imkanı baxımından tədarük edilirdi. Maraqlıdır ki, Gürcüstanda da nişan mərasiminin olması barədə məlumatlar vardır. XIX əsrdə nişanivə ya “bəlgə” vaxtı söz kəsildiyi zaman bəy və ya onun etibarlı adamı tərəfindən pul və ya əşya şəklində ilk hədiyyə təqdim olunardı (6, 55).

Nişan və “bəlgə” sözlərinin gürcülərin də toyla bağlı mərasimlərində adı çəkilməsi maraqlıdır. Nişan bütün türk xalqlarında və müsəlmanlarda qeyd olunan mərasimdir. Müəyyən hazırlıqlar başa çatdıqdan sonra oğlan tərəfi toyun vaxtını müəyyənləşdirmək və veriləcək başlıq haqqında məsləhətləşmə üçün bir neçə ağsaqqalla qız evinə gəlirdilər. Burada hər iki tərəf hazırlığın nə vəziyyətdə olduğunu, çatışmamazlıqları müzakirə edirdilər. Eyni zamanda “toy xərci” məsələsi danışılır. Bu xalq arasında “kəsmət” və ya “başlıq” adlanırdı” (2, 67).

B. Abdulla haqlı olaraq qeyd edir ki, nişanda şirnilərin düzülməsi adətinin “məxsusi rəmzi mənası vardır. Burada cavanlara şirin, dadlı həyat, mehriban yaşayış arzusu ifadə olunmuşdur” (7, 126). Oğlanın nişanlandıqdan sonra xəlvəti olaraq qızı görməyə getməsi XX əsrdə də davam edirdi. Bu, öz əksini hətta opera sənəti nümunələrində və məşhur “O olmasın, bu olsun” bədii filmində də tapmışdır. Məlumdur ki, “Azərbaycanda evlənmək adətlərində belə bir dəb var idi ki, adaxlı oğlan axşamlar qızı görmək üçün adaxlıbazlığa gedər, onunla söhbət edər, görüşər, yaylıqdan şirnidən, qoğaldan verər və qayıdardı. Əgər oğlan görüşə gəlməsəydi, deyərdilər ki, oğlan qızı sevmir” (8, 138).

Qubada “üzük-şal nişan” adlanan nişan mərasimi haqqında verilən məlumata əsasən burada şirni içiləndən bir neçə gün əvvəl oğlan tərəfin qadınları qızıl üzük və baş örtüyü alıb qız evinə gedirlər. Qız evinin hazırladığı yeməklər yeyildikdən sonra isə adaxlı qızın başına örtük atılır, barmağına üzük taxılır. Sonra oğlan tərəfin gətirdiyi müxtəlif hədiyyələr qızın başına yağdırılır. Qıza gətirilən əşyalar isə bunlardan ibarət olur: ipək corab, şal, xələt, üzük,

sırğa, qabaqlıq, sancaq və s. (9, 51-52). Şirinlik zamanı nişan taxıldığı üçün müasir dövrdə ona “nişan” deyirlər.

Nişan mərasimi böyüklərin iştirakı ilə keçirilən bir mərasimdir. Müasir dövrdə nişan mərasimində həm qadınlar, həm də kişilər iştirak edirlər. Nişan mərasimində iştirak edən ağsaqqallar və ağbirçəklər xeyir-dua verir ki, bu da böyüklərə hörmətin bariz nümunəsidir. Hələ lap qədim zamanlarda adət var idi ki, adaxlı qız nişanlısına köynək toxuyardı. Bunun təsdiqi kimi “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanından misal gətirmək olar: “Adaxlısına aparın, görsün. O, yaxşı bilər. Çünki o tikibdir, yenə o tanıyar” (10, 156). Bu adətin Cənubi Azərbaycanda mövcudluğu görkəmli şair M.Şəhriyarın yaradıcılığında da müəyyən qədər əks olunur. Şair “Heydərbabaya salam” poemasında:

“Bayram idi, gecəquşu oxurdu,
Adaxlı qız bəy corabın toxurdu”

– deməklə bu adətin son zamanlara qədər davam etməsinə işarə etmişdir (11, 22).

Ümumiyyətlə, “adaxlı” kəlməsi məhz nişanlı gənclərə deyilir. Yəni qız adaxlı olmaqla artıq başqasının adını daşıyırdı. Bu sözlərdə adətin bütün mahiyyəti demək olar ki, açıqlanır. Nişan mərasimi zamanı üzüyün taxılması qızla oğlanın bir-birinə ad edildiyinin, bağlandığının simvoludur. Təsadüfi deyildir ki, el içində də nişanlı qız və ya oğlana adaxlı deyilirdi. Bu, çox maraqlı məqamdır. Belə ki, XX əsrin əvvəllərində də qadınların və qızların şəxsi adları çəkilməz, onlara müraciət edildikdə kişinin adı ilə arvadı və qızı deyilərdi. Hətta el arasında “filankəsin qızını filankəsin oğluna ad elədilər” – deyə bildirilərdi. Bu baxımdan da adaxlı olmaq kişinin adını daşımaq anlamına gəlirdi.

Ağstafa bölgəsində (eləcə də Qarabağda – X.M.) nişan mərasimi zamanı oğlan adamlarının gəlin qıza gətirdiyi hər bir şey qız evində başibütöv qadın tərəfindən bütün mərasimə yığışan qonaqlara əşyaların adları sadalanaraq göstərilirdi. Məclisə təşrif buyuran qadınlar bir ağızdan “Allah mübarək eylesin”, “Xoşbəxt olsunlar”, “Xeyirli olsun”, “Can sağlığı ilə işlətsin” – deyərək yeni qurulacaq ailəyə uğur diləyirlər. Ordubadda bu mərasim “yaylıqörtmə” adlanır. Onu da qeyd edək ki, “başibütöv” qadın dedikdə, əri olan, uşaqları sağ-salamat qalan, ailəsində xoşbəxt sayılan qadın nəzərdə tutulur (1, 51).

Nişan mərasimi zamanı gəlinə gətirilən əşyalardan savayı, evin ağbirçəklərinə, böyüklərə və yaxın qohumlara təqdim olunmaq üçün müəyyən pay da qoyulurdu. Bu isə anaya, ataya, nənə, baba və digər qohumlara çatırdı. Abşeronda, eləcə də Azərbaycanın bir sıra bölgələrində buna “xələt” deyilirdi. Deməli, bu pay qız tərəfin yaxın qohumlarına verilən dəyəri ehtiva edirdi (12, 182).

Nişan mərasiminin təmtəraqla keçməsi əsrlərdən gələn bir ənənədir. Bu günədək gəlib çatan folklor nümunələrində nişanlanma zamanı oxunan mahnılar da mühüm yer tutur. Bunlardan ən çox deyiləni “Xonçaya düzdük noğulu badamı, Mübarək olsun gəlinin qədəmi”dir. Xüsusən, Naxçıvanda bu ənənə daha çox qorunub saxlanılmışdır. Belə mahnıların mahiyyəti xeyirli işlə bağlı olan məqamlardan ibarət olurdu. Məsələn:

Qardaş ovuna gedər,
Baxar boyuna gedər.

Bu bayramın xonçası,
Qardaş toyuna gedər (4, 256) .

Aşiq Qurbaninin nişanla əlaqədar verdiyi məlumat maraqlıdır. O deyir:
Adna axşamında bəlgə qoyasız,
Kəsilə qovqası, qalı qızların (13, 107).

Deməli, nişan mərasiminin el arasında məhz adna axşamına salınması və üzük aparılması məsləhət bilinirmiş.

Nişan mərasimi ilə bağlı el arasında əsrlərdən bəri mövcud olan inanclar da deyilir: “Nişan üzüyünü özgəyə verməzlər”, “Nişan üzüyünü girov qoymazlar”, “Nişan gələn gün paltar yumazlar”, “Nişan gələn gün oğlan evi xonçalardan birinə qayçı qoyar ki, oğlanın ağzı kəsərli olsun”, “Nişana duz və soğan aparmazlar”, “Nişanda dava salsan, xeyir olmaz”, “Nişan taxılarda qızın saçına qayınana sığal çəksə, mehribançılıq olar” və hazırda nişan mərasiminin mahiyyəti o qədər də dəyişməmişdir. Müasir dövrdə xonçaları bəzəkli səbətlərlə əvəz edirlər. İndi də nişan insanlar tərəfindən böyük sevinclə, şadyanılıqla qeyd edilir.

Bütün bunlar onu göstərir ki, nişan mərasimi qızın rəsmən başqa ailəyə mənsubiyyətinin, oğlan evinə aid olmasının rəmzi sayılır. Nişanla toy mərasimi arasındakı zaman kəsində bir sıra adətlər icra olunurdu. Bayramlarda pay aparmaqla yanaşı, qız evi “ayaqaçdı” edirdi. Burada məqsəd gələcək kürəkənin çəkinmədən qız evinə gedib-gələ bilməsi idi. Yəni bu vədədən sonra oğlanın qız evinə gəlməsinə böyüklərin razılığı ilə izin verilirdi. Oğlanın sonralar açıqca gəlib-getməsi mümkün sayılsa da, bir sıra etik normaları gözləmək vacib idi. Oğlanın qız evində hədsiz çox oturması, böyüklərin yanında qızla söhbətləşməsi qınanırdı, o, gecəni orada qala bilməzdi. Gələndə oğlan özünü meyvə, şirniyyat, nişanlısı üçün bəxşilər və gətirirdi. Amma qız üçün “ayaqaçdı” mərasimi keçirilmirdi. Onun oğlan evinə getməsi adətə görə düzgün sayılmırdı.

Nişanla toy arasındakı vaxt ailələrin bu işə hazırlıq dərəcəsiindən asılı olurdu. Əgər hər iki tərəf toy tədarükünə tam hazır olardısa, onda gün təyin olunur və toy mərasimi başlardı. Ümumən, isə qızı çox nişanlı saxlamaq, toyun vaxtını uzatmaq el arasında yaxşı sayılmırdı. Ona görə də, əksər hallarda hər iki tərəf çalışırdı ki, toyu tez başa çatdırsınlar.

Nişan zamanı qıza gətirilən geyimdən o, gündəlik vaxtlarda istifadə edə birlərdi, xüsusilə də baş örtüyü və nişan üzüyü taxmaq məsləhət görülürdü. Oğlan evinin gətirdiyi nişan xonçasında qıza gətirilən əşyalar qəbul edilir, içinə oğlan üçün lazım olan geyim əşyaları qoyulur və onun evinə aparılırdı. Bu, bəzi yerlərdə (Naxçıvanda və s.) “tabaq qaytarmaq”, Abşeronun bəzi yerlərində isə “vəzəud” adlanırdı. Yəni qıza gətirilən şeylərin müqabilində oğlan tərəfə onun qarşılığını vermək mənası daşıyırdı, yoxsa, geri qaytarmaq anlamı kəsb etmirdi (1, 47).

Müasir dövrümüzdə isə qıza gətirilən nişan tortunun üzərində qız və oğlanın adları yazılır, tort ortadan iki yerə bölünür, qızın adı yazılan hissə oğlan evinə göndərilir, oğlanın adı yazılan hissə isə qız tərəfdə qalır. Bu günümüzədək davam edən nişan mərasiminin xarakterik xüsusiyyətləri, əsasən, hər iki tərəfin yaxın qohumlarının iştirakı ilə keçirilməsi və nişan mərasiminin oğlan tərəfinin xərci hesabına edilməsidir.

Ümumiyyətlə, adət və ənənələr, mərasimlər, o cümlədən nişan mərasimi çox geniş funksional mahiyyət kəsb edir. O, insanın fəaliyyətinin, onun həyat tərzinin mühüm komponenti, tərkib hissəsi kimi bir sıra sosial-mədəni amilləri də özündə birləşdirir.

İşin elmi nəticəsi: Azərbaycan xalqının qədim adət-ənənələrindən olan Nişan (Bəlgə) mərasiminin qısa inkişaf yolu, nəzəri-praktik əhəmiyyəti, bu mərasimin başlıca atributları, xüsusiyyətləri məqalədə öz əksini tapmışdır.

İşin elmi yeniliyi: Məqalənin əsas elmi yeniliyi onun mövzu orijinallığı ilə müəyyənəlmişdir. Azərbaycan xalqının qədim adət-ənənələrindən olan Nişan (Bəlgə) mərasiminin Azərbaycan folklorşünaslıq fikri kontekstində sistemli şəkildə tədqiqata cəlb edilmişdir.

İşin tətbiqi əhəmiyyəti: Məqalə milli-mental düşüncəmizdə böyük rola malik, Azərbaycan xalqının qədim adət-ənənələrindən olan Nişan (Bəlgə) mərasiminin folklorlarda yerini müəyyənləşdirməkdə böyük elmi əhəmiyyətə malikdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Bünyadova Ş. Orta əsr Azərbaycan ailəsi. Bakı: Elm, 2012.
2. Qədirzadə Q. Ailə və məişətlə bağlı adətlər inamlar, etnoqenetik əlaqələr. Bakı: Elm, 2003.
3. Muradi M.M. İran Azərbaycanında ailə və ailə məişəti. (Təbriz şəhərinin materialları əsasında). T.e.n. alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim olunmuş dissertasiyanın avtoreferatı. Bakı: 2001.
4. Nəbiyev A. Azərbaycan xalq ədəbiyyatı, I hissə. Bakı: Səda, 2009
5. Quliyev H. Azərbaycanda ailə məişətinin bəzi məsələləri (keçmiş və müasir dövr). Bakı: Elm, 1986.
6. Харадзе Р. Грузинская семейная община. I т. Тбилиси: изд. Союза писателей Грузии “Заря Востока”, 1960.
7. Abdulla B. Azərbaycan mərasim folkloru. Bakı: Qismət, 2005.
8. Sarabski H. Köhnə Bakı. Azərb SSR EA nəşriyyatı, 1958, 158.
9. Çələbizadə Ə. Quba – dövrün adət və qaydaları (XIX-XX əsrin 20-30-cu illəri). Bakı: 2009, 364.
10. Kitabı-Dədə Qorqud. Bakı: Yazıçı, 1988.
11. Şəhriyar M. Aman, aygılıq (Poema və şeirlər). Bakı: Yazıçı, 1981.
12. Бабаева Р. Материалы для изучения свадебных обрядов на Абшероне в прошлом. Azərbaycan Etnoqrafik Məcmuəsi. I c. 177-190.
13. Qurbani. Bakı: Elm, 1990.

Çapa tövsiyə edən: Fil.ü.f.d., dos. Ağaverdi Xəlil